

Architekten, Renteskriver Hans Næss.

Af Fr. Weifbach.

Medens Harsdorffs Navn straalere med uformindsket Glans, er de med ham samtidige Architekter næsten fuldstændig glemte. Hvem kender Joseph Zuber¹⁾, som i en Aarrække var Harsdorffs Kollega som Hofbygmester; han var ganske vist ubetydelig som Architekt, men har dog bygget eller rettere ombygget Glorup og indrettet de to Sale i Tilbygningen til det kongelige Bibliothek (nu en Del af Rigsarkivet), som med Urette gaar under Harsdorffs Navn. Eller Stadsbygmesteren Georg Erdmann Rosenbergs²⁾, om hvem det for faa Aar siden, da Arkivet fra Frederiksgave ved Assens blev afleveret til Landsarkivet i Odense, blev oplyst, at han har bygget denne smukke Herregaard³⁾. Endnu mere forglemt er vel Hans Næss, skønt han var den, som Harsdorff satte højest af de nævnte tre Architekter, og havde et vist Navn som Bygmester.

Hans Næss døde i 1795, og allerede i 1811, da Weinrich udgav sin lille danske Kunsthistorie, var hans Navn i den Grad gaaet i Forglemmelse, at Weinrich til sin Beklagelse maa sige, at han ikke har kunnet faa den mindste Efterretning om ham. Dette undrede dog Hans Næss' endnu levende Venner, og en af dem gjorde saa efter Hukommelsen nogle Optegnelser, som gennem Øst's »Materialier til et dansk biografisk-litterarisk Lexicon« er naaet til Efterverdenen. Øst's Materialier udkom i Aarene 1836—38, og her findes paa S. 119—20 følgende om Hans Næss.

»NÆSS (HANS), Architect. I et Exemplar af Etatsraad Weinrichs danske Kunsthistorie, som Udgiveren kjøbte paa Bog-Auktionen efter afd. Chirurg M. Winther⁴⁾, fandt han et Silhouette af Hans Næss »Architect«, og en skreven Seddel af følgende Indhold:

Det var meget ubehageligt, at den gode Hr. Justitsraad Weinrich ikke har kunnet erholde nogen Efterretning om vor brave Landsmand, Bygmester Hans Næss, som efter Kyndiges Dom var den dueligste Mand i sit Fag, som Fædrelandet nogen Tid har eiet. Han er barnefødt i Landsbyen Næss ved Assens af Bønderfolk. Da han i sin Barndom vogtede Quæget i de Marker, der vendte mod det lille Bælt, fandt Knøsen en stor Fornøjelse i at aftegne de forbisejlende Skibe. Forældrene satte ham til Pennen, og han kom paa et Komtoir i Kjøbenhavn, hvor han fandt en ønskelig

Lejlighed til at dyrke sin Yndlings Videnskab paa det nyeligen oprettede Tegneakademie, hvor han gjorde en saa herlig Fremgang i Arkitekturen, at da Kong Friderik den Femte engang besøgte Akademiet og spurgte den daværende Professor P i l o⁵), hvorledes han fandt sig fornøjet med Eleverne, svarede denne: »Meget vel; men fremfor dem alle udmærker Skriverkarlen sig ved Flid og Talent, hvorpaa Kongen klappede N æ s s paa Skulderen og sagde: »Det er mig meget kjært; vedbliv, som De har begyndt, saa skal jeg have Dem i Erindring. — N æ s s vandt begge Guldmedaillerne, reiste ikke, blev Lærer paa Tegneakademiet, informerede mange unge hjemme; der var Skotter, Tysker og Danske, der nød Undervisning i hans Huus, og det var meget sjældent, at disse jo [ikke] vandt Medailler. Alle vare enige i, hans Tegninger langt overgik Professor Harsdorffs*). Han byggede Frederikslund for Grev R a n t z a u⁶) og derefter Krogsberg; han arbejdede og for Grev J. G. M o l t k e⁷); tilsidst blev han Renteskriver og døde omtrent 60 Aar gammel. Han var en blid, beskeden og meget godmodig Mand, og uagtet han var udrustet med fortrinlige Legemskræfter, saa vil jeg dog ikke troe, at han endog ved de mest krænkende Fornærmelser kunde have Sind til at gøre Brug af dem. Jeg saa ham engang i et Skydeselskab paa Sølvgaden at spende Staalbuen lig hin gamle Tampeskjælv, og ikke en iblandt det talrige Selskab formaaede at efterligne ham; kun ved det dertil anvendelige Redskab var det dem muelig at bukke Staalfjeren; men han kunne uden Anstrængelse tvinge den med blotte Hænder. Skulle De blive tilsinds at give W e i n w i c h nogen Underretning om denne mærkelige Mand, ville De behage at udelade [sic!] den Carakteristik, her findes, uagtet den er tegnet med faste og sande Farver.

Dette Silhouette ligner ham som 2 Draaber Vand hinanden; han havde mørkeblaae Øine.«

I et af de følgende Numre gør Øst paa S. 135—36 en Tilføjelse til det ovenstaaende:

»NÆSS (HANS), Architect; den i dette Lexicon, S. 119, anførte Beretning om denne Mand er, som der anføres, anlediget ved afg. Etatsraad Weinwicks danske Kunsthistorie (Kbhvn. 1811), hvori siges: »Hans Næss, Bygmester; om denne Mand har jeg ei været saa lykkelig at kunne faae den mindste Efterretning.« — i W.'s sildigere »Dansk Norsk, Svensk Kunstner-Lexicon« (Kbhvn. 1829)

*) Øst føjer hertil følgende Note: »Det var meget! og formodentlig f o r meget sagt! — hvilket foranlediger mig til at efterspore Efterretninger om denne udmærkede og berømte Kunstner til Bevaring i dette Lexicon.«

meddeles følgende confuse og uidentivl aldeles feilfulde Beretning: »Han var fød i Jylland; og var Amtsforvalter, og derefter Lærer i Bygningskunsten paa Charlottenborg, tilsidst Committeret i Rentekammeret. Han har bygget Frederikslund, og Krogsberg ved Odense, hvis Architectur roses.« Et snorrigt Avancement! Amtsforvalter — Tegnelærer — Committeret! paa det af U d g. anførte Silhouette staar Næss, ikke Ness. Han skal ogsaa have bygget det saakaldte: »Slottet i Antonistrædet«, der forhen eiedes af Hofboghandler P o u l s e n⁸⁾«.

Naturligvis har Næss hverken været Amtsforvalter eller Kommitteret i Rentekammeret; men det er rigtigt, at han i 1782 blev Renteskriver med en Gage af 1000 Rdl. Allerede dette er forbavsende, at en Architect i den underordnede Stilling som Informator ved Kunstakademiet kunde faa det forholdsvis høje og vel-lønnede Embede som Renteskriver, d. v. s. Kontorchef. Forklaringen faar man i en Ansøgning, hvori Næss søger om sin Afsked fra Renteskriverembedet, og hvori han giver adskillige Oplysninger om sine Livsforhold. Man ser bl. a. her, at han var gammel Kontormand, og at hans Virksomhed som Architect nærmest var en Episode i hans Liv. Naar man har troet, at han i sin Ungdom var Skriverkarl paa Kunstakademiets Kontor, er det en Misforstaaelse, som Øst's Anekdote om Frederik V's Besøg har givet Anledning til. Naar man læser hans Beretning opmærksomt, vil man ogsaa se, at der ikke staar noget om, h v o r Hans Næss var Skriverkarl.

Hans Næss' Afskedsansøgning⁹⁾ er af 5. Juni 1792 og lyder saaledes:

»Deres Majestæt! min Vandel igiennem Verden til nu i en 69 Aars Alder har været en sammenlænket Kiede af Gienvordigheder; Thi tidlig og endnu i en spæd Ungdom midstede jeg mine Forældre, jeg maatte altsaa vandre mellem Fremmede og efter langt om længe at være bleven skriver Karl, tiende jeg atter deels som Karl, deels som Fuldmægtig ved Amtsluen i Assens i en Række af 10 Aar og indtil mit 31 Aars Alder uden endnu at see nogen Vej for mig. —

Efter forrige afdøde Stadtholder Grev R a n t z a u s Forslag og hans Recommendation til nu afdøde Grev T h o t t¹⁰⁾ reiste jeg da her til Staden, hvor alle Veje atter syntes sperret, indtil jeg omsider maatte indgaae som Volontair i det Høj Kongelige Rente Kammer, hvor jeg efter nogen Tiid fik 80 Rd. og til sidst 100 Rd. privat Gage. — saaledes hengik atter 10 andre Aar, som jeg dog i mine frie Timer benyttede saaledes, at jeg først ved det Høj Kongelige Maler Billedhugger og Bygnings Academie i Architecturen erholt den store Sølv Medaille, derefter tvende Gange den lille Guld

og endelig Academiets største Guld Præmie. Nu syntes min onde Skiebne at give efter, da Akademiet foreslog mig, enten at reise for Dets Regning paa min Videnskab eller at modtage Informator Embedet i Architecturen Geometrien og Perspectiven ved Akademiet; men i hvor stoer Lyst jeg havde til det første, maatte jeg dog i Betragtning af mit Gichtigske Tilfælde, som dengang allerede havde begyndt og siden efter har Continueret vælge det sidste. — Saaledes blev jeg nu Informator ved Akademiet, og forestod samme i 18ten Aar med 200 Rd. Aarlig Gage, indtil Deres Majestæt i Aaret 1782 allernaadigst ansatte mig som Renteskriver i Bygnings Contoiret. — I denne Række af Aar har den ene Ulykke strømmet ovenpaa den anden i min Oeconomiske Forfatning; thi først blev jeg bestiaalen for 1300 Rd.; derefter kom min Broder med 6 Børn mig til Byrde, som jeg for at de kunde nyde Livets Ophold maatte tilkiøbe en Bonde Gaard, Høveltegaard kaldet paa Hirschholms Amt i Bloustrød Sogn; Denne Gaard satte jeg i Stand, forbedret dens Eng og Tørveskier meget anseelig, foruden Grøfter, Steengierder og meere; men min Broder døde faae Aar efter fra sine 6 uopdragne Moderløse Børn, hvilke jeg maatte forsørge, foruden 4re mine egne, og da mine Creditorer bleve utaalmodige maatte jeg igien nødes til at sælge Gaarden med 1800 Rd. Tab foruden Renterne af 3000 Rd. i 8 Aar à 5 pro Cto. For nogle Aar siden og i nærværende mit Embede paalagde det Høj Kongelig Rente Kammer mig at have Opsigt med Justitz Raad og Professor Stanley¹¹⁾ ved Højstsalig Dronning Luvises Monuments Forfærdigelse — jeg efterkom denne min Pligt; men med 230 Rd.s Tab, foruden Renter og Omkostning, som jeg endnu har tilgode hos Stanley, der har givet sit Boe til Deeling mellem sine Creditorer, og hvor i ingen Skilling kan ventes udlagt, siden han intet ejer. End meere har jeg Tabt ved at bygge for mig selv og andre her i Staden formedelst Tidernes Forandring og Dødsfald mellem 1760 og 1772. —

Ulykke Sygdom og Sorg for det nødvendige til mig Kone og Børn har altsaa gjort mig unyttig til længere at kunde beoagte som jeg bør og ønsker Deres Majestæts Tieneste, som jeg hidindtil haver forrettet saaledes, at jeg efter Overbeviisning intet veed at have forsømt; Thi har jeg endog ikke selv formedelst min pinagtige Sygdom kundet til alletider været nærværende, har jeg dog saavel af Contoirets Affairer forrettet hiemme hvad jeg kunde, som og betalt af min egen Gage Contoirets Folk paa det intet af Dets Forretninger skulde blive henliggende.

Allernaadigste Konge! jeg som en af Sygdom og Sorg svækket 69 Aars gammel Betient fremstiller mig nu for Deres Majestæt, og beder ikke paa Grund af min lange Tieneste og hvad jeg har gjort til Nytte for mit Fædrene Land; Men paa Grund af Deres Majestæts

Naade, allerunderdanigst om min Afsked, samt at min Gage 1000 Rd. allernaadigst maae blive mig forundt de faae Aar, maaske kun Dage, jeg endnu har at leve udi, som en Pension bekræftet, saa og at min Kone efter min Død, paa Grund af Allernaadigste Resolution dateret 4de February 1789 maatte efter min Død nyde fra 150 Rd. til 200 Rd. aarlig — den sidste Summa Allernaadigste Konge! vil hun højlig behøve i sin Alderdom, siden jeg intet ja slet intet kan efterlade hende. Og jeg ikke kunde døe rolig naar hun, som nu er mellem 50 og 60 Aar gammel skulle savne endog det nødvendige efter min Død. End videre Ansøger jeg Allerunderdanigst at min Søn J o h a n P e t e r N æ s s¹²⁾ nu 21 Aar gammel der 4 Aar som Volontair har været ved Contoiret, og i Maler Billedhugger og Bygnings Academiet blandt 5 Concourenter og ved alles Stemmer i Architecturen er tilkiendt den mindre Sølv Præmie, allernaadigst maatte blive ansat som Copiist med Kongelig Gage i den i Anledning af min Fratrædelse leedig blivende Copiist Plads. — — —«

Hans Næss havde altsaa været ansat i Rentekammeret, inden han blev Informator, og det bliver derved mere forstaaeligt, at han kunde vende tilbage dertil som Renteskriver. Man har vel ogsaa ment, at hans Uddannelse som Architect kunde komme til Nytte i hans nye Stilling. Det var jo nemlig Bygningskontoret, han skulde forestaa, et nyt Kontor, som blev oprettet 1782, efter at Bygningsdirektionen, som Struensee havde oprettet i 1771, var blevet ophævet, og Bygningsvæsenet henlagt under Rentekammeret. Det var Geheimeraad C h r. Fr. N u m s e n¹³⁾, der som 1ste Deputeret i Rentekammeret havde foreslaaet denne Ordning for at gøre Ende paa langvarige Stridigheder mellem Bygningsdirektionen og Rentekammeret og paa Harsdorffs overmægtige Indflydelse i Bygnings-sager¹⁴⁾. I den Indstilling, som han gav den 10. September 1782 og som førte til Bygningsdirektionens Ophævelse ved Reskript af 26. September s. A., skriver han tilsidst: »Der maa oprettes et nyt Kontor med en bygningskyndig Chef. Den gamle fortiente Architect Næss synes mig dertil at være skikket, da han baade skal besidde Duellighed og Redelighed, og han uden Tvivl meget ønsker engang at komme i Roelighed.«

Dette sigter til, at Hans Næss nogle Gange havde søgt Stilling under Bygningsvæsenet, men blev forbigaaet, fordi han ikke havde rejst. I 1771 søgte han Embedet som Stadsbygmester, der var blevet ledigt ved N. B a n n e r M a t h i e s e n s Død¹⁵⁾; men Struensee vilde have, at de Architecter, som da var paa Rejse, skulde hjemkaldes, og Rosenberg fik Embedet. I Foraaret 1782 blev det bestemt, at der skulde oprettes et nyt Embede som Bygmester i Holsten, da Major M o t z¹⁶⁾, som var Bygmester i Slesvig og Holsten, ikke kunde overkomme det store Embede. Rentekam-

meret vilde ikke anbefale Hans Næss, men ønskede, at Peter Meyn¹⁷⁾ eller Boye Magens¹⁸⁾ som ventedes hjem fra deres Udenlandsrejse, skulde udnævnes¹⁹⁾. Resultatet blev imidlertid, at den ganske unge Architect C. F. Hansens²⁰⁾, som da først skulde til at rejse, fik Løfte paa Embedet efter udtrykkeligt Forlangende af Arveprins Frederik²¹⁾.

I 1779 indgav Hans Næss et vidtløftigt Forslag til Rentekammeret om Ansættelse af Provincial-Bygmestre, Bygningskunstens og Haandværkets Forbedring samt Tegnekunstens Udbredelse i de danske Provinser. Der blev indhentet Betænkninger fra Stiftsøvrighederne, som for største Delen gik imod Forslaget, og den 10. April resolverede Kongen, at Forslaget bliver at henlægge. Næss havde selv ønsket at blive Bygmester »i sit Føde-Land Fyen«; men dette Haab maatte han altsaa lade fare.

De Oplysninger, som Hans Næss i sin Ansøgning giver om sine tidligere Ansættelser, er ikke helt klare; men de kan suppleres ved Hjælp af et Par tidligere Ansøgninger. I en Ansøgning af 24. Juli 1784 om at faa Bestallingen som Renteskriver gratis, siger han, at han først var Skriverkarl hos Postmester Frausings²²⁾ i Assens i 10 Aar; derefter Fuldmægtig paa Amtsstuen i Assens i 3 Aar. I Rentekammeret har han tjent i 7 Aar, og endelig har han været Informator i 18 Aar. I en anden Ansøgning fra 1762 siger han, at han har tjent under kongelige Embedsmænd i 22 Aar.

Herefter bliver de vigtigste Data i Hans Næss' Liv følgende: Han maa være født 1723; hos Postmesteren i Assens 1740—1750; paa Amtsstuen smst. i de 3 følgende Aar. Han kom til København i 1754 eller deromkring, men fik, som han selv siger, ikke straks Ansættelse. Hans Tjeneste som Volontør i Rentekammeret maa sættes til Aarene 1758—65, og han var Informator 1765—83. Han blev afskediget fra denne Post i Januar 1783, nogle Maaneder efter at han var blevet udnævnt til Renteskriver. Han gjorde nemlig et Forsøg paa at beholde Informatortjenesten; men det kunde ikke gaa. I Akademiets Protokol er under 2. December 1782 tilført: »I Anledning af Næss's jævnlige Udeblivelse fra Informationen blev besluttet at tilskrive Arveprinsen og foreslaa Lillie²³⁾ til Informator i hans Sted« (Arveprinsen var Akademiets Præsæs). Og under 6. Januar læser man: »Akademiets Forestilling af 3. December f. A. angaaende Architect Lillies Antagelse til Informator ved Bygnings-skolen i Næss's Sted var kommen tilbage med naadigst Approbation og blev i den Anledning det fornødne communiceret Næss.« Hans Næss' Ansøgning om Afsked fra Renteskriverembedet blev bevilget 27. Februar 1793. Han fik ikke den fulde Gage i Pension, men kun $\frac{2}{3}$, hvilket var det sædvanlige.

Mens Hans Næss endnu var Informator, havde han faaet en lille Bestilling under Bygningsvæsenet, idet han ved Resolution af 18. April 1781 blev udnævnt til Bygmester ved de kongelige Kirker i København og de 4 nordsjællandske Amter med en Gage af 200 Rdl. Men kort efter at han var bleven Renteskriver, udkom der en kgl. Resolution af 3. Oktober 1782, hvori Meyn og Magens, som nu var hjemkomne, udnævnes til Bygningsinspektører, og Kirkerne i Nordsjælland henlægges under Magens, »hvorimod den Renteskriver Næhs hidtil derfor bevilgede Gage 200 Rd. herefter aldeles bortfalder og for Vores Kasse bør spares«.

Hans Næss var 2 Gange gift. Den 16. September 1765 blev han i Kjerte paa Fyn viet til Marie Cathrine Lund²⁴). Efter hendes Død ægtede han i 1769 Margrethe Christiane Adler (f. 1743). Hans Næss døde 3. Januar 1795, Hustruen omtrent samtidig, og 10. Januar blev de begge begravet fra Nikolai Kirke. Den i Ansøgningen omtalte Søn Johan Peter fik Stillingen som Kopist i Bygningskontoret, men døde kort efter, den 25. April 1793.

Det ser mærkeligt ud, at Hans Næss ikke omtaler, hvad han har udrettet som Architect; han nævner hverken Krengerup (Frederikslund) eller Krogsberg, men omtaler kun, at han har tabt Penge ved at bygge for sig selv og andre i København. Men man maa tage i Betragtning, at det ikke er en Embedsansøgning, men en Ansøgning om Afsked, og Hans Næss fremhæver, for at opnaa det mest mulige i Pension, alle sine økonomiske Genvordigheder, men nævner ikke de Tilfælde, hvor han har tjent Penge som Bygmester for det offentlige og for private. Der kan imidlertid ad arkivalisk Vej oplyses en Del om hans Virksomhed som Bygmester i de Aar, da han var Informator ved Akademiet. Han sluttede sig i disse Aar nær til Harsdorff, som var Professor ved Akademiet, og Harsdorff gjorde, hvad han kunde for at skaffe ham noget at bestille ved Bygningsvæsenet. Der kom, som vi har set, ikke meget ud deraf, og det var et mærkeligt Spil af Skæbnen, at Bygningsdirektionens Ophævelse, som var meget imod Harsdorffs Ønske, skulde blive Anledning til at Hans Næss »kom i Rolighed« i et godt Embede.

Det første, Hans Næss har bygget, synes at være Huset i Antonistræde, som Gaden dengang hed, opført 1766. Det er Nr. 9, Matr. Nr. 237. Façaden er temmelig uforandret; den er paa en lidt naiv Maade pyntet med nogle Ornamentter, der efterligner dem, som hans Lærer N. H. Jardin²⁵) har anvendt paa det gule Palæ i Amaliegade og andetsteds. Derfor kaldte man — med en let Ironi — Huset for »Slottet i Antonistræde«. I Begyndelsen var Hans Næss sammen med Tømremester Jens Suhr om Ejendommen; de havde købt den i 1765 (tinglæst $\frac{9}{9}$). Men i 1770

blev Hans Næss Eneejer (¹⁷/₁₂) og han ejede Huset til sin Død. Derefter blev det solgt til Hofboghandler Simon Poulsen (¹³/₇ 1795)²⁶).

I 1768 kom Hans Næss til at lede Opførelsen af Brødrene Petersens Jomfrukloster paa Amagertorv (Nr. 29), som blev bygget efter Harsdorffs Tegning. Harsdorff havde ikke selv noget med Opførelsen at gøre; han fik blot et Honorar for sin Tegning. Hofmurmester og Brandmajor Plat^z²⁷) tog hele Arbejdet i Entreprise, og Tilsynet med Opførelsen blev først overdraget til en »Architecteur« ved Navn Johan August Clevetz; men da han faa Maaneder efter meldte sig fra paa Grund af andet Arbejde, blev Hans Næss 16. Juli 1768 ansat som Tilsynsførende, formodentlig efter Anbefaling af Harsdorff²⁸).

I 1772 skulde der foretages en stor Reparation af Aarhus Domkirke. Harsdorff, som nu var Hofbygmester og Medlem af Bygningsdirektionen, fik Hans Næss sendt derover for at undersøge Kirkens Tilstand og gøre Overslag over Reparationerne. Derfor fik han et Honorar paa 400 Rdl. Men med selve Arbejdet trak det i Langdrag paa Grund af endeløse Forhandlinger mellem de forskellige Autoriteter, og imens kom Joseph Zuber hjem fra sin Udenlandsrejse i December 1773. Han søgte nu om at faa Ansættelse; men da der ikke var noget ledigt, tilbød Kancelliet ham Arbejdet i Aarhus med det Honorar, som var sædvanligt for Bygningsinspektører, 400 Rdl. aarlig, saalænge Arbejdet varede. Hans Næss havde forlangt 700 Rdl., og det kan altsaa ikke undre, at man i Kancelliet fofetrak Zuber, som kunde faas billigere og efter sin Rejse havde et vist Krav paa at komme i Betragtning²⁹).

Nogle Aar efter, i 1780, var Hans Næss Konduktør for Harsdorff ved Indretningen af »Palæet i Horsens«. 2 russiske Prinsler og 2 Prinsesser, Sødskende af den lille Barnekejser Ioann, som Kejsrerinde Elisabeth i 1741 havde afsat ved en Hofrevolution, havde i mange Aar levet i et strængt Fangenskab i Byen Cholmogory i Nordrusland. Kejsrerinde Katharina den anden, som nu ikke mere ansaa dem for farlige, ønskede at mildne deres Fangenskab, og henvendte sig til Enkedronning Juliane Marie, der var Prinsernes kødelige Tante, om at give dem Ophold i Danmark. Guldberg³⁰), som var barnefødt i Horsens, benyttede Lejligheden til at skaffe sin Fødeby den økonomiske Fordel, som fulgte af at have et lille Hof i Byen, og der blev købt to Gaarde paa Torvet, som af Harsdorff blev indrettet til Bolig for Prinserne. Men Harsdorff kunde paa Grund af sine Embedsforretninger ikke tilbringe flere Sommermaaneder i Horsens, han maatte have en Konduktør, og det blev altsaa Hans Næss. I 27 Aar residerede de russiske Prin-

ser og Prinsesser i Horsens; alle fire blev boende der til deres Død og ligger begravede i Klosterkirken³¹⁾.

Krengerup er ifølge en Indskrift, der er opsat over Hovedindgangsdøren, bygget i 1772. Da baade Øst og Weinwich nævner den som et Værk af Næss, maa det vel være rigtigt; ellers skulde man forsværge, at det er den samme Architect, som har bygget Huset i Antonigade. Det kan kun forklares ved at antage, at Hans Næss var blevet saa stærkt paavirket af Harsdorff, at han ganske havde antaget dennes Stil. Façaderne har en ren klassicistisk Holdning og tillige en Kraft og Myndighed, som forudsætter en betydelig Architects Medvirkning. Selv om Hans Næss har bygget Krengerup selvstændig, har han nok raadført sig med Harsdorff. Bygherren var Grev Frederik Siegfred Rantzau, en Søn af den Rantzau, som Hans Næss nævner i sin Ansøgning, Vicestatholder i Norge Christian Rantzau³²⁾. Efter den nye Hovedbygning's Opførelse fik Gaarden i 1783 sit nye Navn Frederikslund; i den nyeste Tid har den atter faaet det gamle Navn.

Med Krogsberg menes uden Tvivl Kragbjærg tæt ved Odense. Hovedbygningen er, saa vidt jeg ved, nedrevet. Naar det i Øst's Artikel hedder, at Hans Næss har arbejdet for Grev Joachim Godske Moltke, maa man vel tænke paa Einsiedelsborg, som Moltke købte i 1781; men her er i 1831 bygget en ny Hovedbygning.

Den stærke Ros, som i den hos Øst citerede Levnedbeskrivelse ydes Hans Næss som den dueligste Architect, Danmark har ejet, maa efter det her oplyste, forekomme os noget overdreven. Hans Fortrin har sandsynligvis været en stor Tegnefærdighed og en vis Evne til at tilegne sig sine Læreres, først J a r d i n s og senere H a r s d o r f f s Stil. Det er ikke sandsynligt, at han, selv om han havde haft en mere gunstig Skæbne, var bleven Harsdorffs Medbejler til Navnet som Danmarks berømteste Architect.

N o t e r.

- 1) Biogr. Lex.
- 2) Biogr. Lex. og Fr. Schiøtt i »Architekten« IV. 231 ff.
- 3) Medd. af Landsarkivar Wad.
- 4) Mathias Winther, f. 1795, død 1834, se Carøe: Det kirurgiske Akademis Matrikel 1785—1838 S. 165.
- 5) Biogr. Lex.
- 6) Grev Frederik Siegfred Rantzau, 1744—1822. Biogr. Lex.
- 7) Biogr. Lex.
- 8) Simon Peter Poulsen, 1757—1823. Biogr. Lex.
- 9) Ansøgningen er vedlagt Rentekmr. Resol. 27. Febr. 1793 Nr. 53.
- 10) Grev Otto Thott, 1703—85. Biogr. Lex.
- 11) Carl Fr. Stanley. 1738—1813. Biogr. Lex.

- 12) f. 1771, død 1793 22 Aar gl. Nyt dansk Kunstnerlex.
- 13) Biogr. Lex.
- 14) Diverse Breve, Dokumenter og Akter det kgl. Bygningsvæsen vedk. 1680—1823. Rigsarkivet.
- 15) Biogr. Lex. Nyt dansk Kunstnerlex. Ovenfor cit. Art. af Fr. Schiøtt.
- 16) Major og Landbygmester J. H. Motz. Var Intendant hos Landgreve Carl af Hessen, senere kgl. Bygmester. 1799—1813 Ejer af Gaarden Buckhagen i Kappel Sogn. (Trap. Slesvig. S. 640).
- 17) Nyt dansk Kunstnerlex.
- 18) Nyt dansk Kunstnerlex.
- 19) Rentek. tyske Forestill. 21. Dec. 1782 Nr. 274 m. Resol. 13. Jan. 1783.
- 20) Nyt dansk Kunstnerlex.
- 21) Persh. T. 49, S. 49 ff.
- 22) Poul Frausing, død 1759.
- 23) Nyt dansk Kunstnerlex.
- 24) Medd. af Landsarkivar Wad.
- 25) Nyt dansk Kunstnerlex.
- 26) Panteregistrene i Byrettens Brevskriverkt. Brandtaksationer i Landsarkivet.
- 27) Erasmus Fr. Platz, død 1792.
- 28) Stiftelsens Arkiv, dep. i Landsarkivet.
- 29) Bygningsdirektionens Journal 1772—74. Chr. V. Hertel: Forsøg til en Beskr. over Aarhus Domkirke II. 3. S. 1 ff.
- 30) Statsminister Ove Høegh-Guldberg.
- 31) Regnsk. f. Indretning af den fyrstelige Hofholdn. i Horsens 1780. Rigsarkivet. J. Stchelkunoff: Kejserinde Catharina II.s Breve til Juliane Marie. Kbhvn. 1914.
- 32) Biogr. Lex.
-